

LA GUERRA CIVIL (1936-1939).

Causes de la Guerra Civil espanyola: (pàgs 373/375)

a) Problemes estructurals

- Deficient industrialització i retard econòmic.
- Desigual distribució de la terra i limitació de la reforma agrària.
- Accentuades desigualtats socials.
- Analfabetisme i dèficit de maduresa política democràtica.
- Manca d'encaix de Catalunya i el País Basc dins l'Estat.
- Tradicional intervencionisme militar.
- Paper actiu i retrògrad de l'església espanyola.

b) Context internacional desfavorable

- Gran Depressió (1929 i dècada de 1930) → Atur, conflictivitat.
- Crisi de les democràcies i avanç dels feixismes (Itàlia i Alemanya)
- Paper més actiu de la URSS a la política internacional

c) Radicalització de la vida política

La dreta

- No acceptaren el programa reformista republicà.
- Activitat dels grups feixistes: **JONS**, **Falange** i carlins
- Oposició de l'església a la secularització republicana.
- Conspiracions militars: UME, Sanjurjo, Mola.

L'esquerra

- Cercà accelerar les actuacions socials i econòmiques.
- Enfrontaments al PSOE: **Largo Caballero** i **I. Prieto**.
- La **CNT** adoptà una estratègia revolucionària

d) Alteració de l'ordre públic i de la legalitat

- Cop 'estat fracassat de **Sanjurjo** (Agost de 1932)
- **Revolució d'octubre de 1934**.
- Ocupacions de terres, enfrontaments al carrer, atemptats creixents al 1936
- Conspiracions militars i de la dreta (Carlistes, FE, Renov Espanyola).
- Percepció per part de la dreta d'una imminent revolució obrera.
- Assassinats del tinent de la Castella i de **José Calvo Sotelo** "Renovación Espanyola"

1. L'alçament militar de juliol de 1936 .

1.1. La conspiració contra el govern del front popular. (pàgs. 376,377).

- Antecedent a la conspiració del general Sanjurjo el 1932.
- A la victòria del Front Popular el general Franco proposà l'estat de guerra. (no acceptat)
- A partir de març primeres conspiracions militars (UME) per preparar un aixecament militar.
- Paral·lelament la dreta política (Carlistes, FE, Renov Espanyola) preparen insurreccions contra el govern
- El govern allunyà als militars sospitosos: **Goded** a Mallorca, **Mola** a Navarra, **Franco** a les Canàries.
- **Mola** preparà el cop per finals de juliol però l'assassinat de **Calvo Sotelo** accelerà els esdeveniments.
- Entre el 17 i el 19 de juliol es va produir el cop d'estat militar que derivà ràpidament en guerra civil.

1.2. El Cop d'Estat del 17-19 de juliol i els inicis de la guerra (juliol 1936). (pags. 3786,379).

17 de juliol: l'aixecament s'inicià a Melilla on arribarà **Franco** des de Canàries poc després.

18 de juliol: **Queipo de Llano** es va aixecar a Sevilla, **Franco** (Canàries), **Goded** (Balears) i **Mola** (Pamplona)

- Els militars rebels utilitzaren una gran violència contra les autoritats militars i civils fidels a la República. (Afusellament dels generals Romerales a Melilla, i Batet a Burgos)

19 de juliol: Franco arribà al Marroc i es va fer càrrec de l'exèrcit del Marroc.

- El **cap de Govern, Santiago Casares Quiroga** es negà a armar els obrers i dimití.
- El nou cap de govern, **Martínez Barrios** intentà pactar sense èxit amb els rebels i dimití.

20 de juliol: el nou cap de govern, **José Giral**, es decidí a donar armes a les organitzacions obreres.

Els insurrectes fracassaren als seus objectius → La resistència obrera, la Guàrdia d'Assalt i sectors de l'exèrcit, i la Guàrdia Civil fidels a la República controlen l'alçament a les principals ciutats.

Esponàniament s'organitzà un **poder popular**
(fenòmen revolucionari)

- Desplaçament de les autoritats republicanes
- Creació de **comitès locals (Barcelona)** i provincials
- **Col·lectivització de terres, creació de comunes de jornalers. (Andalusia, Aragò...)**
- Dissolució de l'exèrcit i creació de **milícies populars**

Espanya quedà dividida i s'inicià una llarga i cruenta guerra civil.

Zona republicana	Zona insurrecta
Catalunya, Valencià i Múrcia, Menorca, Madrid, Astúries (-) Oviedo, Biscaia i Guipúscoa, Cantàbria, sud de Castella, Part d'Andalusia	El Marroc, Les Canàries, Les Balears, El nord de Castella, Galícia, Navarra i Àlaba Part d'Aragó, Andalusia occidental Nord d'Extremadura
Forces republicanes	Forces rebels
Control de l'armada. Milícies populars.	Exèrcit d'Àfrica. Milícies feixistes
L'aviació repartida per igual.	
Oficialitat: Republi. (6.500) Nac. (8.900)	
Estrangers participants	
Brigades internacionals: 61.600	Italians: 72.800 Alemanys: 5.200 Marroquins: 110.000

2. Les etapes del conflicte bèl·lic.

2.1. L'inici del conflicte: la guerra de les columnes (juliol 1936-desembre de 1936).

Iniciativa dels Nacionals

- Mola** avançà des de Pamplona cap a Madrid. Detinguts a Somosierra.
- L'exèrcit del Marroc (**Franco**) travessà l'estret amb l'ajuda Italiana.
- Franco** conquistà Còrdova i Granada i s'uneix a **Queipo de Llano** a Sevilla.
- Els rebels ocuparen Extremadura en vèncer la resistència republicana a **Badajoz**.
- Mola ocupà (setembre) Sant-Sebastià i **Irun**. El nord quedà aïllat.
- Les forces rebels de Galícia ocuparen Oviedo.
- Les forces del nord enllaçaren amb les del sud per la serra de Gredos. (setembre)
- Franco va ser anomenat cap de l'estat i generalíssim dels exèrcits.
- Després de la conquesta de **Toledo** s'inicià l'assalt contra Madrid

Iniciativa republicana

- Durruti** intentà una ofensiva des de Catalunya contra Aragó: Nul·les resultats
- Expedició per ocupar les Balears (**Alberto Bayo** desembarcà a Porto Cristo): Fracassà
- El govern parteix cap a València** (6 de novembre)
- S'inicià (7 de novembre) la desesperada **defensa de Madrid**. (encarregada al general Miaja)
- Bombardeigs sobre Madrid i Participació de les Brigades Internacionals)

2.2. Guerra de fronts: la batalla de Jarama, la batalla de l'Ebre (gener de 1937- novembre de 1938).

- Els nacionals fracassaren en intentar conquerir Madrid: Batalles del **Jarama** i de **Guadalajara** (febrer- març)
- Ofensiva nacional al sud: caiguda de Màlaga.
- Ofensiva de Mola al front nord: Astúries, Cantàbria i Bilbao (26 d'abril: **bombardeig de Guernica**).
- **El nord es va perdre per als republicans** i, amb ell, els seus recursos miners.
- **Ofensives republicanes** {
 - **Batalles de Brunete** (07/37) i **Belchite** (11/37) per tal d'evitar la caiguda del nord
 - **Ofensiva contra Terol** (Conquistada al gener i perduda poc després)
- **Contraofensiva nacional a Aragón**. Aconseguixen Lleida i arribaren a la Mediterrània (abril)
- Ofensiva dels republicans: **Batalla de l'Ebre** (juliol-nov.). Èxit inicial de **Modesto i Lister**.
- Després de dures batalles (50.0000 morts) es va rompre el front republicà: **l'accés a Catalunya quedà obert**.

2.3. La descomposició de la resistència republicana. (desembre de 1938 – abril de 1939).

- Ocupació de Catalunya**
- Tarragona i Barcelona són conquerides el gener de 1939.
 - Menorca es rendeix el 9 de febrer.
 - Mig milió de persones travessen la frontera francesa camí de l'exili.
 - A començament de febrer l'exèrcit franquista arriba a la frontera francesa.

- Amb la caiguda de Catalunya s'accelerà l'enfonsament de la República.
- El president del govern **Juan Negrín**, amb el recolzament dels comunistes, es mostrà partidari de resistir.
- Negrín fa una proposta de tretze punts. Esperant una immediata guerra europea que aturés el feixisme espanyol.
- La resta de les forces republicanes es mostraren partidàries d'abandonar la lluita.

- Caiguda de Madrid**
- El 5 de març de 1939 el coronel Casado va donar un cop d'Estat a Madrid.
 - Es creà un Consell Nacional de Defensa, que es feu càrrec del govern.
 - El Consell intentà negociar una rendició que permetés una pau sense represàlies.
 - Franco només admetia una rendició sense condicions.
 - **El 28 de març les tropes franquistes entraren a Madrid sense trobar resistència.**

- Les tropes franquistes avancen ràpidament fent-se amb tots els territoris que restaven sota control republicà.
- La por a represàlies impulsà una marxa de persones implicades amb la República cap Alacant.
- El 30 de març arribaren a Alacant tropes italianes que bloquejaren el port i impediren la sortida dels refugiats.
- **L'1 d'abril de 1939 Franco va emetre el darrer comunicat de guerra en el qual s'hi anunciava el final.**

Estrangers participants
- Brigades internacionals: 61.600 - Soviètics 5.600
- Italianos (Corpo Truppe Volontarie): 72.800 - Alemanys (Legió Còndor): 5.200 - Marroquins (regulars): 110.000 - Voluntaris: irlandesos, portuguesos i altres.

3. Els aspectes internacionals de la guerra.

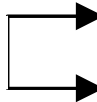
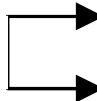
- L'agost de 1936 es creà un **Comitè de No Intervenció** a Londres que intentà limitar la participació estrangera.
- **Alemanya, Itàlia i Portugal** -amb règims feixistes- donaren suport decidit a Franco: material, avions, voluntaris.
 - **La Unió Soviètica:** va vendre armes (pagades amb reserves d'or del banc d'Espanya) i envià tècnics.
 - **França, Gran Bretanya i els Estats Units** optaren per la no intervenció.
 - Important seguiment de l'opinió pública internacional. Manifestació **d'intel·lectuals**, col·lectes, etc.
 - **Les Brigades Internacionals** actuaren del novembre de 1936 (defensa de Madrid) a l'octubre de 1938.

4. La dinàmica política a les dues zones.

4.1 La zona republicana

a) Govern Giral (juliol - setembre de 1936).

p. 384

- L'aixecament militar provocà al territori fidel a la república una **revolució social de caire col·lectivista**.
- Revolució Impulsada per la **CNT** i pels comunistes dissidents del **POUM** i en part per l'**UGT** i **PSOE** i **PCE**. es mantingueren fora i, posteriorment, s'hi van posar en contra.
- La Revolució social tingué força a Catalunya, València, part d'Aragó, Astúries, la Manxa i Andalusia oriental.
- Conviuen El poder de l'Estat republicà: institucions i forces d'ordre públic.
El poder revolucionari controlat per les organitzacions obreres (juntres, **comitès**, milícies).

Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya, Consell d'Aragó, Consell d'Astúries, Junta de Defensa de Madrid

- **Col·lectivització** de les empreses i indústries. Al camp col·lectivització i formació de Comunes de jornalers.
- **Violenta repressió** indiscriminada contra el clergat i elements simpatitzants dels aixecats i de la dreta. p. 386
- El govern Giral es va veure desbordat per aquesta situació i per l'avanç dels rebels, i caigué el setembre de 1936.

b) Govern Largo Caballero (setembre 1936 - maig 1937).

p. 388
-389

- Es plantejà un govern d'unitat antifeixista
 - Partits d'esquerra: Socialistes, Comunistes, Republicans.
 - Nacionalistes: ERC i PNB.
 - Sindicalistes: UGT i més tard anarcosindicalistes (F. Montseny)
- Es proposà la necessitat d'acabar amb els poders paral·lels (juntres i comitès) existents dins la zona republicana
- Continuaren les tensions entre
 - Els partidaris de continuar el procés revolucionari CNT i el POUM.
 - Els que es volien centrar a la guerra (govern republicà, PCE i PSOE)

Fets de Barcelona (Maig de 1937)

- Enfrontaments pel control de Telefónica entre CNT + POUM contra la Generalitat i el PSUC.
- El govern de Largo Caballero va haver d'enviar tropes. (més de 500 morts)

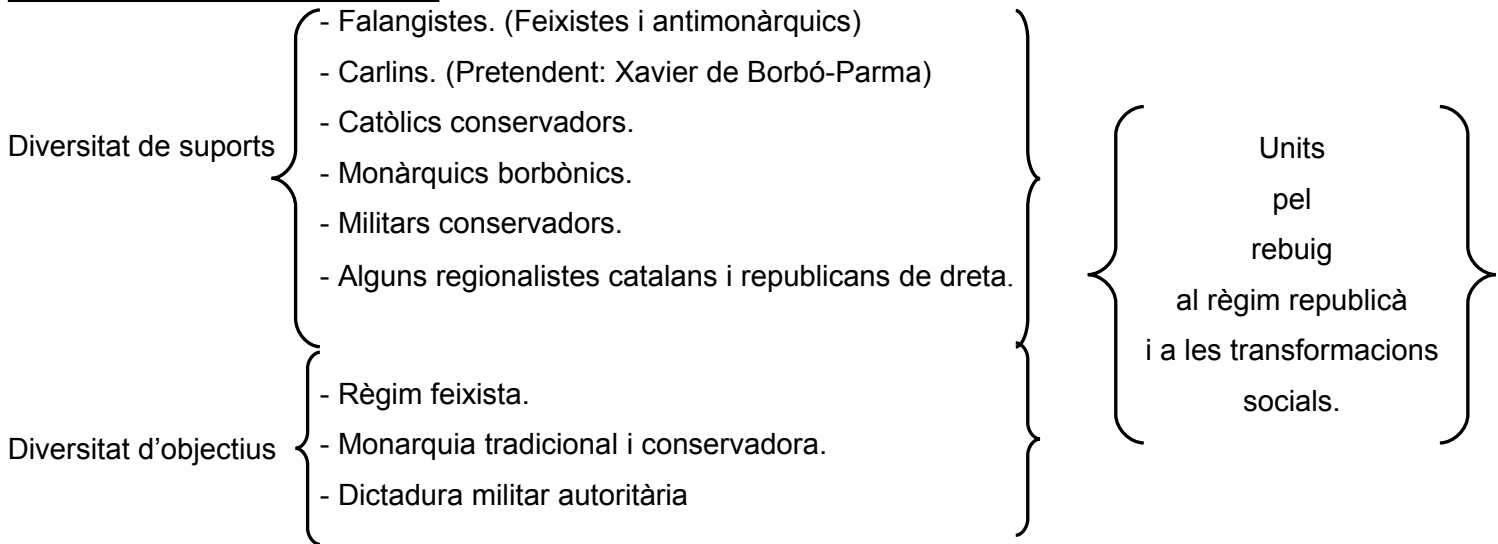
- Els fets de maig a Barcelona precipitaren la caiguda de **Largo Caballero** que va ser substituït per **J. Negrín**.

c) Govern Negrín (maig 1937 - març 1939).

- Enfortiment de l'estat: restablir l'ordre i acabar amb el procés revolucionari.
- Reforzament de l'exèrcit popular republicà amb el nomenament del general V. Rojo.
- Resistència fins al final
 - Esperant un conflicte internacional contra el feixisme.
 - Per forçar una negociació que donàs pas a una pau acceptable.
- El govern de **Negrín** elaborà un programa de tretze punts per intentar un armistici.

- Negrín comptà amb el suport dels moderats del PSOE i del PCE que va guanyar gran influència.
- Al febrer de 1939, tras la caiguda de Catalunya, Azaña va dimitir com a President de la República.
- Negrín restà amb l'únic suport dels comunistes.
- **El cop de Miquel Casado a Madrid** (març de 1939) **acabà amb l'Estat Republicà a Espanya**.

4.2. La zona "nacional".

p. 385

- La mort de Sanjurjo deixà els insurrectes sense un cap visible.
- Es creà una **Junta de Defensa Nacional** (militar), amb seu a Burgos presidida pel general **Cabanellas**.
- A l'octubre de 1936 **Franco** va ser nomenat cap de l'Estat i **Generalíssim dels exèrcits i cap d'estat**.
- Franco creà una **junta tècnica de l'estat**. S'adoptaren decrets d'anul·lació de la legislació republicana.
 - o Depuració de funcionaris. Retorn de la propietat agrària.
 - o Prohibició dels partits (Excepte Falange i Comunió Tradicionalista.

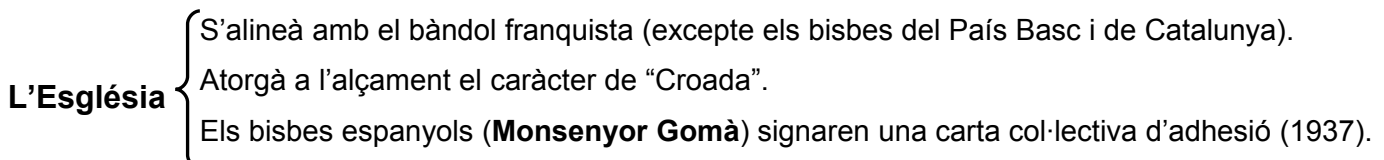
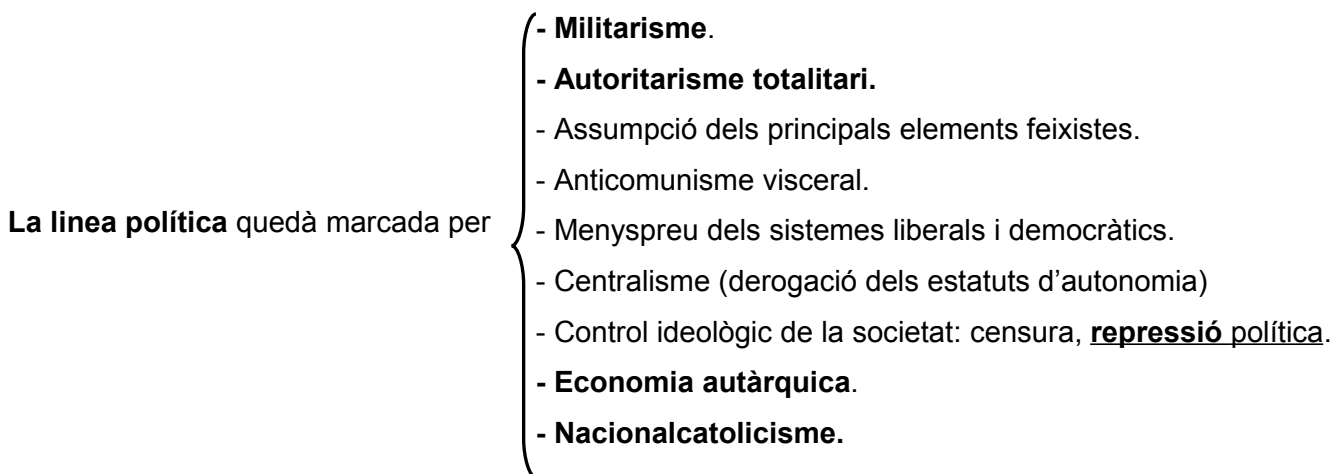
p. 386

- **Violenta repressió** contra els republicans. Càrrecs públics, simpatitzants d'esquerra, etc.
 - o Empresonament o assassinats polítics (afusellaments indiscriminats, Badajoz, Jinámar)

p. 390

- A l'abril de 1937 es van produir discrepàncies i enfrontaments entre falangistes a Salamanca
- Franco decretà la unificació de tota la dreta espanyola en **Falange Española Tradicionalista i de les JONS**,
- **Franco** aparegué com a líder del "**Movimiento**" i "**Caudillo**" d'Espanya.

L'ideari polític quedà recollit als 26 punts de Falange

6. Les conseqüències de la Guerra Civil. Repressió i Exili.

a) **Humanes:** { Prop de 500.000 morts: al front, per la repressió o pels bombardeigs.
Exili: sobretot a França i posteriorment al nord d'Àfrica i Llatinoamèrica (Mèxic)

b) **Econòmiques:** { Destruccions d'infraestructures, d'habitatges, de fàbriques.
Pèrdua de les reserves del banc d'Espanya (varen ser lliurades a l'URSS).
Disminució de la producció.
Endarreriment i aïllament econòmic.
Inici de penalitats econòmiques: misèria i racionament a la dècada dels 40 i 50.

c) **Ideològica i política:** { Criminalització dels vençuts.
Implacable control social.
Repressió política i social.
Negació dels drets polítics i llibertats elementals.

d) **Culturals:** { Exili i depuració d'intel·lectuals.
Imposició d'una cultura centrada en la ideologia nacionalista i catòlica excoent.

- o Acabada la guerra s'implantà el règim franquista, dictadura personal que es mantindrà fins al 1975.
- o La ideologia del nou règim utilitzarà la guerra per sancionar una divisió entre dos bàndols irreconciliables.
- o La dictadura de Franco suposà l'inici d'una implacable repressió contra els vençuts.

Repressió: { - Prop de 270.000 persones foren internades en presons i camps de concentració i de treball.
- Formació de consells de guerra sumaríssims i execucions polítiques.
- Depuració de mestres, professors, metges i funcionaris.
- Foren prohibides tot tipus d'activitats polítiques i sindicals.
- Anul·lada l'obra legislativa republicana: Constitució 1931, estatuts de Cat. i P. Basc, leg. socials.

Exili: { - Més de 400.000 persones abandonen Espanya per temor a la repressió.
(Aproximadament la meitat tornarà poc després)
(Destí: URSS, Mèxic, Xile, Veneçuela, etc. Els de França s'involucraren en la 2a. Guerra Mundial)
- Espanya va perdre gran part del seu millor capital humà: intel·lectuals, artistes, escriptors, etc.

Aïllament: { Després de la derrota dels feixismes Espanya inicià 20 anys de dur aïllament internacional.
Quedà fora de la reconstrucció europea després de la 2a. Guerra Mundial.
Econòmicament s'ha de recórrer a l'autarquia.

